

ÁLLAMTUDOMÁNYI

MŰHELYTANULMÁNYOK

2016. évi 35. szám

Koi Gyula

Concha Győző élete és munkái

Nemzeti Közszolgálati Egyetem · National University of Public Service
Budapest

ISSN 2498-5627
www.allamtudomany.hu

Concha Győző élete és munkái

I. Életpályája

Concha Győző 1846. február 10-én Marcaltón (Veszprém vármegye) született, és 1933. április 10-én Budapesten hunyt el. Jogtudós, közigazgatás-tudós, egyetemi tanár, a közigazgatástan művelője, az MTA levelező tagja (1886. május 6.), rendes tagja (1900. május 4.), igazgatósági tagja (1914. május 6.), tiszteleti tagja (1931. május 15.).² Concha római katolikus nevelésben részesült, ifjúként, és tudományos pályája során is jelét adta ilyen irányú kötődéseinek.³

Családja spanyol eredetű olasz família volt.⁴ Concha felmenői a 18. század elején⁵ Milánóból vándoroltak be hazánkba, itt Nagyszombatban telepedtek le.⁶ Édesapja Concha János, az Amadé grófi család számtartója, anyja Járányi Franciska.⁷ Concha Győzőnek egy testvéréről, Concha Károlyról tudunk, aki könyvnyomdát igazgatott, és költőként az irodalomnak élt.⁸

1856 és 1860 között a pápai Szent Benedek Rendi Gimnáziumba járt az alsó négy évfolyamra, majd 1860 és 1864 között a győri Bencés Főgimnáziumban folytatta tanulmányait.⁹

Jelentős tény, hogy Concha mélyen katolikus környezetben, bencés szerzetesek nevelése alatt nőtt fel. Véleményem szerint ez döntő hatással volt jelleme kifermődésére.¹⁰

A Győri Főgimnáziumban töltött évek légköre is sajátos volt. Ekkorra enyhült az osztrák elnyomás, és a magyarság kifejeződése még inkább utat tört magának.¹¹ Conchának magának is sajátossága lett az erős nemzeti érzés és a mély katolicizmus.

¹ Ph.D., egyetemi adjunktus, NKE ÁKK Általános Közigazgatási Jogi Intézet; tudományos munkatárs, MTA TK Jogtudományi Intézet; Támogatott vendégkutató, Molnár Tamás Kutatóközpont.

² Akadémiai karrierje egyes állomásainak felsorolására ld. Markó László életrajzi szócikkét: MARKÓ L.: Concha Győző, = BALOGH Margit-BURUCS Kornélia-HAY Diána-MARKÓ László: A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825-2002 I. (Szerk.: GLATZ Ferenc), Bp. 2003, 202-203.

³ Mély római katolikus hitére ld.: EREKY I.: Emlékezés Concha Győző ig.[azgatósági] és t.[iszteleti] tagról, = Concha Győző ig.[azgatósági] és t.[iszteletbeli] tag emlékezete, Bp. 1935, 1-74. Ld. különösen: 7-9., 20-21., valamint: SCHWEITZER Gábor: „A zsidókérdés két világ ütközésének problémája.” Tuka Béla levele Concha Győzőnek 1918-ban, *Világosság* 42 (2002)/ 2-3. 116-130.

⁴ HEGEDÜS Lóránt: Concha Győző Politikája, = Concha Győző ig.[azgatósági] és t.[iszteleti] tag emlékezete, Bp. 1935, 75-97. Ld. a 80. lapon írtakat.

⁵ „Családja a múlt század első felében vándorolt be...” Az idézet forrásául szolgáló Szinnyei neves alapmunkája II. kötetét 1893-ban adta ki, így a kifejezés a 18. századra vonatkozik. SZINNYEI J.: Magyar írók élete és munkái II. Caban-Exner. Bp. 1893, 99-101.

URL: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/c/c02861.htm>

⁶ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99., ennek nyomán: ARCZT I.: A „Politika tudományok” oktatása a budapesti egyetem (ELTE) Jogi Karán és elődintézményeiben, Bp. 2004, 111-127. Ld. különösen a 111. oldalt.

⁷ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 98-99., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111.

⁸ Életrajza: SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 101-102. Megemlékezik még Concha Károlyról: KÁPOLNAI Iván: 75 éve hunyt el Concha Győző, *Jogtudományi Közöny* 63 (2008)/ 9. 464-466., ld. különösen a 464. lapot.

⁹ EREKY: Emlékezés Concha (id.), 1-5. (évszámokkal), csak a tény említése: SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111., KÁPOLNAI: 75 éve (id.), 464.

¹⁰ Katolikus neveléséről és iskoláztatása részleteiről ld.: KOI Gy.: Concha Győző (1846-1933) = KOI Gy.: Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája, Bp. 2013, 78-83.

¹¹ Ereký rögzíti, hogy a magyar viselet annyira általánossá lett, hogy Győrben az egyik kanonok vitézkötésekkel borított lila díszöltözetben jelent meg. EREKY: Emlékezés Concha (id.), 3.

Fontos kérdés volt a korban a pályaválasztás. Concha életének e jelentős fordulópontjával kapcsolatosan több fontos momentumot is megőrzött Ereky emlékbeszéde.

Az édesapa, Concha János azt szeretete volna, hogy fia törvényt tanuljon és ügyvéd legyen. Akkor is előkerült a téma, amikor Rómer Flóris, Concha kedves tanára is a család körében időzött. A sokat tapasztalt gimnáziumi tanár a következő kifakadással juttatta kifejezésre ellenérzéseit: „Ha ilyen tervei vannak a számtartó úrnak, akkor koldustarisznyát is csináltathat a fiának.”¹² Concha végül is a jogi pálya mellett döntött.¹³

A későbbi professzor jogi tanulmányait a Pesti magyar királyi Tudományegyetemen (1864-1868) végezte.¹⁴ A jogászfjak egy része Deák Ferenc pártján állott (Concha is) míg mások Tisza Kálmán hívei voltak. Heves összeütközések során Concha lovagias úton, karddal a kezében védte politikai eszményképét.

A kor katolikus ifjúsági mozgalmaiban is részt vett Concha Győző az egyetemen. Fájdalommal szemlélte, hogy 1848 óta a katolikus felsőpapság, és különösen az érseki rangú főpapság számkivetésben tevékenykednek (elég csupán a szentéletű Hám János esztergomi érsek kálváriájára utalnunk). Concha és mások összejöveteleket szerveztek, Montalembert szabad egyház-szabad állam témakörében írt könyveit olvasták. Azonban az egyetemi ifjúság ellenük fordult, felvilágosodás-elleneseknek és *ultramontán* nemzetelleneseknek bélyegezték őket, így a katolikus joghallgatói mozgalom pillanatok alatt összeomlott.¹⁵

Concha egyik kedvenc jogászprofesszora az egyetemen Kautz Gyula volt, aki ekkor alkotmányjogot tanított (csak később tanított közgazdaságtant, és írt e tárgykörben német kézikönyveket, mely számára a nemzetközi elismertséget meghozta). Kautz jelentősége Concha emlékezése és Ereky leírása szerint abban állott, hogy ő volt az egyetlen jogi kari professzor, aki hallgatói tudományos törekvéseit abban a korban felkarolta. Előadás után minden érdeklődőnek megadta a kért felvilágosítást, saját könyvtárából is adott kölcsön számukra könyveket, a lakására is meghívta őket, és azt pótolta, ami a korban csak álom volt: a szemináriumi rendszert. Concha nagyra becsülte még Wenzel Gusztávot is enciklopédikus tudásáért, és groteszk humoráért.¹⁶

Concha 1868 és 1869 között egy félévet a bécsi egyetemen is eltöltött,¹⁷ ahol Lorenz von Stein¹⁸ előadásait hallgatta (aki politikai gazdaságtant adott elő, és ezen a bázison fejtette ki a közigazgatást is), és szorosabb tudományos kapcsolatban is állt a jeles professzorral.¹⁹

¹² A jogi pályával kapcsolatos Conchát ért egyéb impulzusokról: Koi: Concha Győző (id.) 80-81.

¹³ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 5-6.

¹⁴ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 6., SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111., KÁPOLNAI: 75 éve (id.), 464.

¹⁵ Concha a katolikus mozgalmakban: EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 7-9. LÖVÉTEI István „a katolikus diákcsoport hangadójaként” jellemezte Conchát. LÖVÉTEI I.: Concha Győző, = LÖVÉTEI István-SZAMEL Katalin: *A magyar közigazgatás-tudomány klasszikusai 1874-1947* (szerk.: LŐRINCZ Lajos), Bp. 1988. 207-209., ld. a 207. lapon írtakat. Magam úgy fogalmaznék, hogy egyik hangadója volt, noha látható, hogy az ellenséges környezet miatt katolikus diákcsoportról (annak kialakulásáról) is jóformán túlzás beszélni.

¹⁶ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 9-11., felsorolásszerű ismertetés: ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111.

¹⁷ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 11., SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99., LÖVÉTEI: Concha (id.), 207., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111.

¹⁸ Stein, Lorenz von (1815-1880) német közigazgatás-tudós, közgazdász, szociológus, aki a dán uralom alatt lévő Schleswig-Holsteinben született Wasmer Jacob Lorentz néven. Filozófiát és jogot végzett Jénában illetve Koppenhágában. Berlinben doktorált jogból, de egy évig a Párizsi Egyetemen is folytatott tanulmányokat. 1855 és 1885 között a Bécsi Egyetemen tanított politikai gazdaságtant. A modern közigazgatás-tudomány megalapozójának tekintik hétkötetes (négy könyvben közölt) *Verwaltungslehre* (1865-1869) című műve nyomán.

¹⁹ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 11., SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99., LÖVÉTEI: Concha (id.), 207., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111.

(Szinyei azt is tudni véli, hogy kifejezetten Stein hallgatása végett volt az egyetemen, tehát másokhoz nem vett fel előadást vagy szemináriumot.)²⁰

Concha Győző 1869-ben szerzett jogtudományi doktori oklevelet Pesten.²¹

Horváth Boldizsár igazságügyi miniszter bírósági segédfogalmazónak nevezte ki a Pesti Ítéltáblához (1869-1870). Később, 1870-től fogalmazóként is tevékenykedett, szintén a Pesti Ítéltáblán.²² A táblán fogalmazóként összesen három és fél évet töltött el.²³ Ez idő alatt ügyvédi oklevelet szerzett (1870),²⁴ és magántanári képesítést nyert.²⁵ 1870-ben négy havi szabadságot kapott, mert helyettes nevelő lett Andrassy Gyula gróf gyermekeinek betegeskedő tanára helyett. Ezt az időszakot a francia-német háború miatt az Andrassy család a királyi udvar közelében, Hetzendorfban²⁶ (vadász kastély Bécs/Meidling mellett) töltötte.

1872-től az újonnan alapított kolozsvári egyetemen²⁷ az alkotmány- és közigazgatás-politika rendkívüli tanára lett.²⁸ 1873-ban habilitált a Budapesti Tudományegyetemen politikából.²⁹ 1874-től nyilvános rendes tanár Kolozsvárt 1892-ig.³⁰ (Megpályázta a Budapesti Tudományegyetemen a tanszéket, de azt Szilágyi Dezső nyerte el.)³¹ 27 évesen az oktatói kar legfiatalabb tagja, aki elsőként nyeri el helyét az elsőre barátságtalan, és az új, kialakuló szellemi arisztokráciától pozícióit féltő kolozsvári elszegényedett kisebb-nagyobb nemesi családok körében.³²

Sokan azt várták, hogy a sármos professzor majd Kolozsvárról nőszül, de nem így történt. A daliás, elegáns modorú fiatal oktató egy korábbi joghallgatótársa, a később bárói rangra emelt Forster Gyula nővérét vette el 1875-ben. A hölgy édesapja, Forster János volt az utolsó magyar érseki nemes.³³ Maga a feleség, Forster Emília nyolc évi boldog házasságban élt Concha Győzővel, és négy gyermekkel ajándékozta meg őt. 1883. január 12-én az odaadó feleség elhunyt. Concha soha nem nősült újra, (és asszonyt sem vitt a házhoz), négy kisgyermekét egyedül nevelte fel.³⁴

1888-ban a kolozsvári Ferenc József magyar királyi Tudományegyetem Jog-és Államtudományi Karának képviselője volt a bolognai egyetem 800 éves jubileumán.³⁵

²⁰ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.,

²¹ MARKÓ: Concha (id.) I, 202., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111.

²² Legpontosabb adatokkal szolgál: SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.

²³ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.

²⁴ A pontos évre ld.: KOZÁK Péter: Névpont-Concha Győző. Bp., 2013. 1. <http://www.nevpont.hu/view/4479>

²⁵ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.

²⁶ A részletekre: SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.

²⁷ Az új universitas 1881-től –uralkodói jóváhagyással– a Ferenc József magyar királyi Tudományegyetem nevet vette fel. Erre az adatra ld. az alábbi kiváló tanulmányt: HAMZA G.: Történeti áttekintés a kolozsvári egyetemről, Polgári Szemle 10 (2014)/1-2. 360-363., ld. különösen a 362. lapon írtakat.

²⁸ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 11-12., SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99., LÖVÉTEI: Concha (id.), 207., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111., KÁPOLNAI: 75 éve (id.), 464.

²⁹ HORVÁTH Attila-KARDOS Gábor-KELEMEN Miklós-MEZÉY Barna-SIKLÓSI Iván-VARGA István: A Jogi Kar professzorainak hozzájárulása a hazai jogtudomány fejlődéséhez 1667-1948. Könyvkiállítási katalógus. *Contributio professorum Facultatis Iuridicae ad Iurisprudentiam Hungariae provehendam. Catalogus ostentationis librorum. Contribution of the professors of the Faculty of Law to the Development of Hungarian Legal Science. Visitors' Guide to a Book Exhibition* (szerk.: FÖLDI András), Bp., 2010. 169. Ld. a 74. lapon írtakat.

³⁰ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 12., LÖVÉTEI: Concha (id.), 207., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 111., KÁPOLNAI: 75 éve (id.), 464.

³¹ ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 112.

³² EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 12. Erek ugyanitt megjegyzi, hogy még *Nagyságosok* címmel ironikus hangvételű színdarabot is írtak az egyetemi emberek ellen a kolozsvári *upper class* tagjai.

³³ Érdekesség, hogy Concha atyja is a jószágkormányzóhoz hasonló professziót űz, számtartó; Récsi Emil közigazgatási jogász professzor édesapja pedig építészeti számtiszt.

³⁴ A részletekre: EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 12-13., egymondatos említés: ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 112., KÁPOLNAI: 75 éve (id.), 464.

³⁵ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.

1889-ben szintén a kolozsvári *universitas* képviselője Párizsban, a Nemzetközi Szegényügyi Kongresszuson.³⁶

Kolozsvári éve alatt az Erdélyi Magyar Közművelődési Egylet választott tagja, az Erdélyrészi Nőiparegylet alelnöke, Kolozsvár Törvényhatósági Bizottságának tagja.³⁷

Tehát 1872 és 1892 között Kolozsvárt oktatott ugyan, de korábbi terveit nem adta fel, hogy a fővárosba kerüljön. 1892-ben, 46 esztendősen kinevezést kapott az Alkotmány- és közigazgatás-politikai Tanszékre, Budapestre, így 1892 és 1928 között alkotmány- és közigazgatási jogot tanított.³⁸ 1882-1883-ban és 1888-1889-ben a kolozsvári Ferenc József magyar királyi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánja, 1901-1902-ben, valamint 1905 és 1916 között a Budapesti Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánja volt.³⁹

1905-ben Fejérváry Géza kormánya felajánlotta Conchának a vallás- és közoktatási miniszteri (kultuszminiszteri) tárcát, melyet visszautasított.⁴⁰

1886. május 4-én, 40 évesen lett az MTA levelező tagja. 1900. május 4-én az MTA rendes tagja (54 éves ekkor), 1914. május 6-án igazgatósági tag, 1931. május 15-én tiszteleti tag. 1913. április 23 és 1919. október 22. között az MTA II. (Jogtudományi) Osztályának osztályelnöke. 1922. május 11. és 1925. május 7. között az MTA másodelnöke (alelnöke).⁴¹ Azaz az MTA elnöki címét kivéve, mindent elért, amit egy tudós a hazai akadémiai karrier során elérhet. 1916-tól a Szent István Akadémia tiszteleti tagja, 1916 és 1922 között a II. Osztály elnöke, 1922-től a Szent István Akadémia másodelnöke.⁴² 1869-ben az akkor még Pesti Egyetem elnevezést viselő intézmény pályadíját mondhatta magáénak,⁴³ 1873-ban Schwartner-díjat kapott,⁴⁴ 1898-ban az MTA Nagyjutalmát nyerte el.⁴⁵ 1905-ben a Sztrókay jutalommal is kitüntették.⁴⁶ 1903-tól udvari tanácsos.⁴⁷ 1903 és 1918 között a Főrendiház tagja, 1927-től a Felsőház örökös tagja.⁴⁸

1919 márciusa és júliusa között a tanácsköztársaság idején a bolsevikok nyugalmazták, letartóztatták, majd házi őrizetben tartották. Ennek oka messzire nyúlik vissza, Ereky a dolgot az egyetemi életben betöltött szerepére, keresztény-nemzeti nézeteire, és a háborút realitásként kezelő (háborúpárti) álláspontjára vezeti vissza. Nemcsak hazája feldarabolását, hanem az általa hirdetett ezeréves történelmi alkotmány és jogrend ideiglenes megsemmisítési kísérletét is meg kellett érnie 1919. március 21-én, mikor is a tanácsköztársasági kommunista uralom ideje alatt a Markó utcai börtönbe zárták a 73 esztendőös közjogászt. Később detektívek felügyelete alatt lakásába internálták. Engedélyezett napi sétáit is detektív felügyelete mellett tehette csak meg. Sokan régi ismerősei közül rideg és részvétlen közönnyel fordultak el a rabtól. De voltak ismeretlenek (például Jászai Mari színművész, akit kísérője figyelmeztetett a detektív felügyelete alatt sétáját végző idős professzorra), akik meleg kézzorítással és szép szavakkal fejezték ki együttérzésüket. (Ereky

³⁶ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.

³⁷ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.

³⁸ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 12., MARKÓ: Concha (id.) I, 202., LÖVÉTEI: Concha (id.), 207., ARCZT: A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 112.

³⁹ MARKÓ: Concha (id.) I, 202. mindkét dékánságára.

⁴⁰ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 15.

⁴¹ Csak a legpontosabb adatokat hozó forrást idézzük: MARKÓ: Concha (id.) I, 202.

⁴² MARKÓ: Concha (id.) I, 202.

⁴³ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 11.

⁴⁴ SZINNYEI: Magyar írók (id.) II, 99.

⁴⁵ MARKÓ: Concha (id.) I, 202.

⁴⁶ KÁPOLNAI: 75 éve (id.), 464.

⁴⁷ HORVÁTH-KARDOS-KELEMEN-MEZEY-SIKLÓSI-VARGA: A Jogi Kar professzorainak (id.), 74.

⁴⁸ MARKÓ: Concha (id.) I, 202., HORVÁTH-KARDOS-KELEMEN-MEZEY-SIKLÓSI-VARGA: A Jogi Kar professzorainak (id.), 74.

ismertette az esetet Concha Jászaihoz írt levélfogalmazványa alapján, melyet a börtönben az aranyórájáért adott letétjegy hátlapjára jegyzetelt le.)⁴⁹

1927-ben a Kolozsvárról Szegedre menekített szegedi Ferenc József Tudományegyetem tiszteletbeli doktora lett.⁵⁰ Ugyanebben az évben az argentínai Mendoza Egyetem is díszdoktori címmel tüntette ki. 1927-ben az Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróság tagja volt. 1928-ban, 56 évnyi egyetemi tanárkodás után (könnyen lehet, hogy a jelenkor néhány *emeritus* professzorát kivéve a magyar tudománytörténetben ezzel rekordot állított fel).⁵¹

Gróf Tisza István politikai eszméit vallotta magáénak. A konzervativizmus elkötelezett támogatója, mélyen hívő katolikus, akiben a későbbi baloldali rezsimiek a Ferenc József-i kor és a Horthy-rendszer egyik fő támaszát és ideológusát látták.

Tekintélyét növelte, hogy közel fél évszázadon át volt akadémikus, és hatvan év tudományos mozgalmainak volt részese. A konzervatív organikus államelmélet igényes képviselője, akinek munkássága ugyan már életében vitát váltott ki, de szakmai-tudományos színvonala igen magas. Az alkotmányjogi és a közigazgatási jogi gondolkodás jelentős alakja és befolyásolója a marxista kritikák ellenére is. Ugyanakkor egy tágabb kontextusban szükségessé válik majd az életmű mérlegre tétele, mivel szóbeli beszélgetések során egyes elméleti közigazgatási jogászok ma is 'légből kapottnak' minősítik Concha akadémikus némely nézeteit. Közjogi nézeteit befolyásolta a dualista korszak, amelyben élt, és hangsúlyosan foglalkozott a nemzetiségek ügyével⁵² (hangsúlyozva a magyar szupremáciát). Budapesten a Múzeum körút 19. alatt élt. A Fiumei úti Nemzeti Sírkertben nyugszik, síremlékét védetté nyilvánították.⁵³ Patyi András professzor, rektor értékelése szerint: „A magyar tudományos panteon jeles alakja Concha Győző professzor, aki eredeti gondolataival, tanári és tudományos teljesítményével napjainkban is hatást gyakorol nemcsak a közjoggal foglalkozó szakemberekre, hanem a közélet iránt érdeklődő értelmiségi gondolkodókra is.”⁵⁴ Negyven éves oktatói jubileuma alkalmából tanítványai, más tisztelői ünnepi kötetekkel kedveskedtek a mesternek.⁵⁵ Tudományos munkálkodása hatvanadik évfordulója alkalmából megjelentek legfontosabb összegyűjtött dolgozatai és könyvbírálati.⁵⁶

A tudományos pályát vizsgálva előzetesen szükséges megjegyezni, hogy az 1872 és 1943 között élt Hegedüs Lóránt közgazdász akadémikus, az egyik Concha-nekrológ szerzője az alábbiakban jellemzi a Politika című mű, illetve Concha tudományos irányultságát. E szerint a meggyökeresedett felfogás Conchát Hegel és Stein követőjeként jellemzi. Azonban Hegedüs szerint rá nagyban hatott a francia irány. (Ez alátámasztható a Charles de Montalembert-ről⁵⁷ írt kötetével, illetve több francia tárgyú írásával. Hegedüs akadémikus úgy látja, hogy egy belső szerkezetében francia gondolatépítés vett magára németes megjelenési formát, ebből adódik szerinte nehéz érthetősége.)⁵⁸

⁴⁹ EREKY: Emlékbeszéd Concha (id.), 17.

⁵⁰ MARKÓ: Concha (id.) I, 202., KÁPOLNAI: 75 éve (id.), 464.

⁵¹ A tényre felhívja a figyelmet: KÁPOLNAI: 75 éve (id.), 465.

⁵² Ezekre ld.: PATYI A.: Heti gondolat– Concha Győző. Bp., 2015. 1.

<http://www.uni-nke.hu/hirek/2015/02/09/heti-gondolat-concha-gyozo> EGRESI K.: Concha Győző konzervatív állameszméje, *Jog Állam Politika* I. évf. (2009) 1. sz. 77-107.

⁵³ KOZÁK: Névpont – Concha Győző (id.), 1.

⁵⁴ PATYI: Heti gondolat– Concha Győző (id.), 1.

⁵⁵ Ünnepi dolgozatok Concha Győző egyetemi tanárságának negyvenéves emlékére, Bp., 1912. 345.

⁵⁶ CONCHA Gy.: *Hatvan év tudományos mozgalmi között. Concha Győző igazgató és tiszteleti tagnak összegyűjtött értekezései és bírálati I.-II.*, Bp., 1928 - 1935. 293.; 317.

⁵⁷ Montalembert, Charles Forbes René (1810-1870) francia gróf, történész, politikus, és újságíró. A liberális katolicizmus neves teoretikusa. 1851-ben a Francia Akadémia (*Académie française*) tagja, 1858-ban a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja. Számos művében a katolicizmus történetével foglalkozott leginkább, köztük több alkalommal írt kisebb munkákat Árpádházi Szent Erzsébetéről is.

⁵⁸ HEGEDÜS: Concha Győző Politikája (id.), 79.

Alapvetően első látásra ezzel a gondolattal, amelyet frappánsan úgy fogalmazhatnánk meg, hogy francia elmélet német-osztrák ruhában, egyetértek. (Hegedüs rámutat a latin (azaz itt: olasz-spanyol) gondolatstílusra a franciával szembeállítva), amely Concha spanyol-olasz őseire is utalván, e mediterrán világot jeleníti meg. Azonban a Hegedüs Lóránt-i magyarázat nem kalkulál Concha erős fogékonyságára az angol (olykor USA-beli) intézmények, társadalmi jelenségek iránt (lásd még az angolos irányú 18. századi röpirat irodalmat feldolgozó kötetéről általunk írtakat).

A következőkben azt kívánjuk megvizsgálni, hogy milyen problémák elemzése során utalt Concha a közigazgatás legjelentősebb kérdéseire, valamint az egyes külföldi közigazgatási megoldásokra⁵⁹ (külön is tekintettel lévén azokra az esetekre is, amikor egy-egy ilyen jellegű szöveg a *Közigazgatástan* című munka csupán egyik kiadásában fordul elő).

Szerző Steinrel száll vitába a hatásköri összeütközések kérdésében. (Ez a szemelvény csak az első kiadásban található meg.) „Maga Stein Lőrinc [Lorenz von Stein-K.Gy.] is beleesett ezen tévedésbe, s a szervező hatalom teendőjét látja abban fennforogni, midőn eldöntetik az összeütközés a bíróság és a közigazgatás között.”⁶⁰ Concha szerint a közigazgatási hatóság és a bíróság közötti összeütközés nem hatalmak közötti összeütközés, mert a közigazgatási hatóság hatalomnak nem tekintendő, hanem egy oly orgánus, mely mindig az egyes dolgokkal foglalkozik, nem az egész államra gyakorol befolyást. A mai elmélet szerint, bár ezen érvelés igen tetszetős, de a közigazgatás a végrehajtó hatalom része az uralkodó álláspont szerint.

A *Közigazgatástan* második kiadásában (1893)⁶¹ ez a Steinrel való vita nem kerül elő. A harmadik kiadásban már más a vita iránya és iránya: „A hatásköri összeütközés összebonyolított, alapjában oly egyszerű ügyét a modern közigazgatástan német nagymestere, Stein Lőrinc [Lorenz von Stein-K.Gy.] is bonyolította. Abból indult ki, hogy a hatáskörök rendezése a szervező hatalom dolga, mert a hatáskör meghatározása csak akkor válik szükségessé, ha különböző feladatú szervek létesítetnek az államban. Mivel pedig a hatásköri összeütközésekben egyes szervek hatásköre fölötti vita folyik, annak a hatalomnak kell az összeütközést elintézni, amelyet a szervező hatalom, vagyis a végrehajtást teljesítő személyek kinevezése illet: a fejedelmet és kormányzót. Ez okoskodás hibája abban rejlik, hogy a szervező hatalomban rejlő két különböző teendőt, a konkrét személyek kiszemelését s a hatáskörök tárgyilagos szabályozását meg nem különbözteti. A választás és a kinevezés esetről-esetre történő, egy konkrét embert kiszemelő, alanyi jogot teremtő ténykedés, ellenben a hatáskörök körvonalozása elvont szabály fölállítása, tárgyilagos jogalkotás; a hatáskörök az alkotmányjognak legfontosabb részeit teszik; az alkotmányjog nagy részében hatáskör-szabályozás.”⁶²

⁵⁹ A külföldi közigazgatás-tudomány hazai közigazgatás-tudományra vonatkozó hatásainak metodológiai modelljére ld.: KOI Gy.: Közigazgatás-tudomány és metodológia, *Magyar Közigazgatás* II. évf. (2012) 2. sz. 2-12. A Conchát ért német és francia hatásokról: KOI Gy.: Francia és német hatások Concha Győző közigazgatás-tudományi munkásságában. (Vázlat), *Jogtörténeti Szemle* XIII. évf. (2011) 4. sz. 40-46.

⁶⁰ CONCHA Gy.: Politikai jegyzetek. dr. Concha Győző kolozsvári m. k. tud. egyetemi ny. r. tanár úr előadásai után jegyezve. Kiadták a kolozsvári m. kir. Ferenc József Tudományegyetemi joghallgatók segélyező egylete által 1891. október hó 27-én és november hó 25-én tartott rendkívüli közgyűlések megbízásából Nyerges Zsigmond e.i. elnök és Harmath Jenő e.i. könyvtárnok, mint a választmány által kiküldött bizottság tagjai I. Alkotmánytan II. Közigazgatástan, Kolozsvár, 1891, 264.; 141.Ld. a 33. lapon írtakat.

⁶¹ CONCHA Gy.: Politikai jegyzetek Nagys. dr. Concha Győző egyetemi ny. r. tanár úr előadásai nyomán. Jegyezte Semsey Kálmán joghallgató I. rész Alkotmánytan és társadalomtan. Függelék: Társadalomtan. II. rész Közigazgatástan. Bp., 1893. VIII, 374; 65; 163.

⁶² CONCHA Gy.: Politika I. Alkotmánytan II. Közigazgatástan. Bp., 1895-1905. II, 144. (Az első kötet 1907-ben külön újra megjelent). Concha közigazgatási bíráskodással kapcsolatos 1881-es véleményét idézi Patyi András PhD értekezésének monografikus végső alakjában: PATYI A.: Közigazgatási bíráskodásunk modelljei. Tanulmány a magyar közigazgatási bíráskodásról, Bp. 2002, 24-27. Az idézett mű: CONCHA Gy.: A közigazgatási bíráskodás szabályozásánál mely elvek legyenek irányadók a bírói szervezet, a hatáskör, és az

Az életmű egyik legkorábbi értékelője, Ruber József különös értékűnek mondja a *Politika II. Közigazgatástant*. Ugyanis felhívta a figyelmet a jó közigazgatás fontosságára olyan körülmények között, amikor az államot érintő kérdéseket alkotmányjogi részletproblémák megvitatása során döntötték el. Concha azonban felismerte a közigazgatás életbevágó jelentőségét,⁶³ akkor is, ha adott esetben kritikus is volt a közigazgatással szemben.⁶⁴

Concha kiválóan ismerte a francia nyelvet és a németet (fordított franciából, előadott Párizsban, Bécsben pedig német nyelvű képzésben részesült, e két idegen nyelven egy-egy cikke is megjelent, melyeket Victor Concha néven jegyzett),⁶⁵ továbbá tudott angolul (az *Újkori alkotmányok* című kötetben számos angol nyelvű forrást dolgozott fel), és bírta az olasz nyelvet,⁶⁶ (a *Közigazgatásban* számos olasz utalás van).

A legjelentősebb kapcsolatot Lorenz Stein magyarországi hatása vonatkozásában Concha Győző jelenti. Maga Concha így emlékezett vissza erre a korszakra: „Örömmel emlékszem vissza arra az időre, midőn neki [Steinnek] mint tanítványa a Magyarországra vonatkozó részt (Verwaltungslehre I. Theil 2. Abtheil 202-300.) szolgáltathattam, s az ő, valamint Gneist tanainak hazai irodalmunkban visszhangja lehettem.”⁶⁷ Megjegyzendő, hogy Concha félmondata a hétkötetes *Verwaltungslehre*-re utal. Talán nem kellően köztudott tény, hogy Stein be is építette Concha Magyarországra vonatkozó anyagát, igen ritka eseteként annak, mikor egy, a világ közigazgatás-tudományában alapműként tisztelt munkában a hazai jog is megjelenik, részben a mű szövegedékét adva, részben arra hatva is, mintegy a nemzetközi tudományos diskurzus részévé válásának ígéretét is magán hordva.⁶⁸

Kevesek által ismert érdekességek, hogy Conchának tulajdonítják, hogy Eötvös József állambölcseleti munkásságát talán kissé megszépítőleg állította nemzetközi mércével mérhetőnek,⁶⁹ valamint az is, hogy neki tulajdonítják – nézetem szerint eltúlzott módon – a Szentkorona-tan piederstálra állítását.⁷⁰ Mindenesetre tény, hogy a Ferenc József-i kor, és a

eljárás tekintetében, = CONCHA: Hatvan év (id.), 318-399. Egyébiránt Concha első monográfiája is a közigazgatási bíráskodásról szól: CONCHA Gy.: A közigazgatási bíráskodás az alkotmányosság és az egyéni joghoz való viszonyában, Bp. 1877, 123.

⁶³ RUBER J.: Concha Győző, Társadalomtudomány 12 (1933)/1-2. 76-79. Ld. a 79. oldalon írtakat.

⁶⁴ Tuka Béla Conchához írott levelében idézi fel a professzor egy bizalmas körben elhangzott mondatát: „Magyarországon nincs közigazgatás.” Erre ld.: SCHWEITZER: A zsidókérdés (id.), 126.

⁶⁵ V. CONCHA: La gentry, sa genèse et son rôle en Hongrie. Par Victor Concha. (Athenaeum, Budapest, 1913. 73. /Különlenyomat a Revue de Hongrie 1913. 1-5. számokból/. Ezt a művét életrajzi bibliográfiái és az elektronikus adatbázisok nem ismerik, példányt az OSZK és az Egyetemi Könyvtár őriz belőle csupán. A másik mű, amelyet Ereky és az ő nyomán Arczt igen hiányos leírással ad meg (még a német cím sem szerepel): V. CONCHA: Die Gentry in Ungarn. *Ungarische Rundschau für Historische und Soziale Wissenschaften* 1 (1912) 1. sz. 525—550; 821—841. A folyóirat világhálós elérhetősége az alábbi: <http://www.archive.org/stream/ungarischerundsc01mnuoft#page/n5/mode/2up>.

⁶⁶ A győri főgimnáziumban Fieba Lajos plébánostól tanult olaszul. Erre az adatra: EREKY: Emlékezés Concha (id.), 4.

⁶⁷ CONCHA: Politika. Alkotmánytan (id.) 1895 I. 550.

⁶⁸ A hétkötetes *Verwaltungslehre* II. kötetének 1869-es második kiadásában, a községi sajátosságok jellegének (*Charakter der Gemeinwesen*) tárgyalásakor Ausztriát, Magyarországot, és Poroszországot említi. A magyar vonatkozású részek *Ungarns Selbstverwaltung*, azaz magyar önkormányzati igazgatás vezetőcím alatt a Stein 1869 292-300. alatt találhatóak. A rövidített 1870-es kiadásban az önkormányzati kérdések nem szerepelnek.

⁶⁹ „Recepciótörténeti vizsgálódása során Gángó Gábor világossá teszi, hogy Eötvös politikai gondolkodásának hatását eltúlozza a szakirodalom: Eötvösnek, mint nemzetközileg elismert politikafilozófusnak a képét Concha Győző formálta ki (Gángó eszmetörténészként hivatkozik rá), megkísérelvén a magyar elit kiegyezés utáni politikai felsőbbségét *A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra* szerzőjének vélelmezett tekintélyével alátámasztani.” Minderre ld.: GÁNGÓ G.: Eötvös József uralkodó eszméi: kontextus és kritika, [Bp.] 2006, 350. Az idézet fűlszövegből való). Egyébiránt Eötvös 22 évesen lett akadémikus, egy esztendővel fiatalabban, mint a 23 éves Szalay László jogász és történész.

⁷⁰ „Hajnik tanítását, a Szent Korona egységének tanát Concha Győző juttatta diadalra a magyar közjogi irodalomban.” Erre ld.: ECKHART F.: A Szentkorona-eszme története. Máriabesnyő-Gödöllő, 2003, 194.

Horthy-rendszer első két évtizede egyik legnagyobb hatású társadalomtudósát tisztelhetjük benne, akiben az ötvenes években (és később) leküzdendő (politikai) ellenfelet láttak.

Concha professzor élete során közel 120 publikációt jelentett meg a korábbi ismeretek szerint. A lentebbi bibliográfia eddig ismeretlen tételeket is közöl.

II. Tudományos munkássága bibliográfiája⁷¹

II.1. Monográfiák

1. *A közigazgatási bírászkodás az alkotmányosság és az egyéni joghoz való viszonyában*, Budapest, 1877. 123. Athenaeum.
2. *Újkori alkotmányok I.-II.* Budapest, 1884-1888. XII., 314.; 510. (1). MTA.
3. *Közigazgatástani előadásai*, Kolozsvár, 1884. 424. k.n.
4. *A[z ezerhétszáz]kilencvenes évek reformeszméi és előzményeik. Irodalomtörténeti vázlat*, Budapest, 1885. 168. Franklin.
5. *Politikai jegyzetek. dr. Concha Győző kolozsvári m. k. tud. egyetemi ny. r. tanár úr előadásai után jegyezve. Kiadták a kolozsvári m. kir. Ferenc József Tudományegyetemi joghallgatók segélyező egylete által 1891. október hó 27-én és november hó 25-én tartott rendkívüli közgyűlések megbízásából Nyerges Zsigmond e.i. elnök és Harmath Jenő e.i. könyvtárnok, mint a választmány által kiküldött bizottság tagjai. I. rész Alkotmánytan. II. rész Közigazgatástan*, Kolozsvár, 1891. 264; 141. A kolozsvári m. kir. Ferenc József Tudományegyetemi Joghallgatók Segélyező Egylete-Közművelődés Irodalmi és Műnyomdai Rt.
6. *Politikai jegyzetek Nagys. dr. Concha Győző egyetemi ny. r. tanár úr előadásai nyomán. Jegyezte Semsey Kálmán joghallgató I. rész Alkotmánytan és társadalomtan. Függelék: Társadalomtan. II. rész Közigazgatástan*, Budapest, 1893. VIII, 374; 65; 163. Politzer Zsigmond. Második kiadás.
7. *Politika I. Alkotmánytan. II.1. (Második kötet első fele) Közigazgatástan*, Budapest, [I.] 1895., XII, 619; [II.1.] 1905. VII, 447. Grill Károly. Harmadik kiadás.
http://mtdportal.extra.hu/books/concha_gyozo_politika_2.pdf
8. *Politika I. Alkotmánytan*, Budapest, 1907. XIII, (3) 673. (3). Grill Károly. Negyedik kiadás.
9. *Eötvös és Montalembert barátsága. Adalék a magyar katolikusok autonómiájának kezdeteihez*, Budapest, 1918. II., 333. (3). Szent István Társulat.

⁷¹ A bibliográfia az alábbi anyagok felhasználásával készült. Petrik Géza: *Magyar könyvészet 1712-1920 I.-VIII.* Bp., 2005. Kégli Ferenc –Kertész Gyula –Komjáthy Miklósné: *Magyar könyvészet 1921-1944 betűrendes mutatóval, pótlásokkal, javításokkal.* Bp., 2005., illetve összeáll. Soltész István: *Bibliográfia az alkotmányról, az államról, az Országgyűlésről, a központi állami szervekről és a választási rendszerekről 1000-2014.* Bp., 2015, 1363., a MOKKA ODR, a MATARKA elektronikus katalógusok, az antikvarium.hu oldal adatai, valamint hiányos, és könyvészetileg éppen csak beazonosításra alkalmas publikációs listájára 117 tétellel ld.: EREKY: *Emlékbeszéd Concha (id.),70-74.*; ennek utánközlése: ARCZT: *A „Politikai tudományok” oktatása (id.), 246-250.* A lista külön számokon vesz fel két kétkötetes művet, míg a *Hatvan év tudományos mozgalmi* második kötetét figyelmen kívül hagyja. Listánk a reprint kiadásokat is felveszi. A különféle kiadások külön tételként szerepelnek. A korábbi gyűjtés a különféle kiadásokat egy tételen belül jelöli.

10. *Hatvan év tudományos mozgalmi között. Concha Győző igazgató és tiszteleti tagnak összegyűjtött értekezései és bírálatai I.-II.*, Budapest, 1928 - 1935. 293.; 317. MTA.
11. *A konzervatív és a liberális elv. Válogatott tanulmányok 1872-1927* [A *Hatvan év tudományos mozgalmi között* részleges újrakiadása], Máriabesnyő-Gödöllő, 2005. 284. Attraktor.
12. *A[z ezerhét]kilencvenes évek reformeszméi és előzményeik. Irodalomtörténeti vázlat*, Máriabesnyő-Gödöllő, 2005. 182. Attraktor. Második kiadás.

II.2. Szerkesztett kiadványok

1. szerk. CONCHA Győző, összeáll.: KRISZTICS Sándor – WEIS István: *Az államtudományi szeminárium könyvtárának szak- és betűrendes katalógusa a Budapesti kir. magy. Tudományegyetemen. Dr. Concha Győző egyetemi tanár megbízásából összeállították* ---, Budapest, 1913. XVIII., 214. Kertész József.

II.3. Kisebb önálló kiadványok, fordítások, különlenyomatok, beszédek, jelentések, kéziratok művek

1. *A kislány vánkosa. [Marceline] Desbordes Valmore után.* (Versfordítás franciából), H.n., 1862. k.n.
2. Octave FEUILLET: *Szibill története.* (Franciából fordította: Concha Győző), Pest, 1868. 328. Kisfaludy Társaság-Emich Gusztáv.
3. *Beköszöntő előadás a Kolozsvári Tudományegyetemen*, Kolozsvár, 1872. 8. Szerző.
4. Anatole LEROY-BEAULIEU: *III. Napóleon politikája.* (Franciából fordította: Concha Győző), Budapesti Szemle 1 (1873) 2. 334-365.
5. *Egyéni szabadság és parlamentarizmus Angliában. [Székfoglaló értekezés MTA I. tagság elnyerése alkalmából, elhangzott: 1887. november 7-én]*, Budapest, 1888. 32. MTA.
6. *Jelentés a bolognai egyetem 800 éves emlékünnepeiről*, Budapest, 1888.
7. *A közigazgatási javaslatról*, Budapest, 1891. 96. Hornyánszky.
8. *A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem joghallgatóihoz intézett búcsúlevél*, Kolozsvár, 1892. 2.
9. *Az államhatalmak megoszlásának elvei*, Budapest, 1892. 48. Magyar Jogászegylet.
10. *A közigazgatási bíróság törvényjavaslatáról* (Reichard Zsigmonddal) = *Magyar Jogászegyleti értekezések* 94. füzet, Budapest, 1894. 32. Pfeiffer Ferdinánd.
11. *A közigazgatási bíróság törvényjavaslatáról. Beszéd dr. Neumann Károly, dr. Lánchy Gyula, dr. Concha Győző, és dr. Lukács Györgytől*, = *Magyar Jogászegyleti értekezések* 97. füzet, Budapest, 1894. 38. Pfeiffer Ferdinánd.

12. *Az egyetemi ifjúság a nemzet életében*, Budapest, 1901.
13. *A rendőrség természete és állása a szabad államban. Székfoglaló értekezés [MTA r. tagság elnyerése alkalmából]. Elhangzott az MTA II. Osztálya 1901. április 15-i ülésén*, Budapest, 1901. 48. MTA.
14. *A Társadalomtudományi Társaság ülésén 1901. február 15-én tartott beszéd*, Huszadik Század 2 (1901) 4. 302-325.
15. *15.Jelszavakról. (Amerikanizmus, liberalizmus, gentry). Írta és a Szent János Körben felolvasta*
--.--, Budapest, 1904. 23. Szent István Társulat.
16. *A szeplőtelen fogantatás dogmája*, Budapest, 1905. 16. Stephaneum.
17. *Megint jelszavakról: katolicizmus, nacionalizmus, sovinizmus, nemzeti érzület*, Budapest, 1907. 33.
18. *Jelentés a Bródy jutalomról*, Akadémiai Értesítő 69 (1909) 233. 248-255.
19. Octave FEUILLET: *Szibill története*. (Franciából fordította: Concha Győző), Kisfaludy Társaság, Budapest, 1909. 366. Franklin. Második kiadás.
20. Octave FEUILLET: *Szibill története*. (Franciából fordította: Concha Győző), Budapest, 1910. 366. Franklin. Harmadik kiadás.
21. *Jelentés a Sztrokay jutalomról*, Akadémiai Értesítő 71 (1911) 233-237.
22. *Bírálati jelentés Tuka Béla [Vojtech Tuka] egyetemi m.[agán]tanári képesítése tárgyában*, Budapest, 1911. 6. (2). Rózsa K.
23. *Bírálati jelentése Harrer Ferenc magántanári képesítése tárgyában*, Budapest, 1912. 5. Rózsa K.
24. *A keresztény vallás a társadalom harcaiban*, Budapest, 1912. 33. Szent István Társulat.
25. *A laikus morál válsága*, Budapest, 1912. 12. Szent István Társulat.
26. *La gentry, sa genèse et son rôle en Hongrie*, Athenaeum, Budapest, 1913. 73. /Különlenyomat a Revue de Hongrie 1913. 1-5. számokból/.
27. *Jelentés a Sztrokay jutalomról*, Akadémiai Értesítő 73 (1913) 314-322.
28. *Concha Győző beszéde a főrendiháznak 1915. május 6-án tartott ülésén*, Budapest, 1915. 2.
29. *Jelentés a Bródy jutalomról*, Akadémiai Értesítő 75 (1915) 318-325., 442.

30. *A Szent István Akadémia 1916. január 8-án tartott elnök- és főtitkárválasztó együttes ülés elhangzott beszéd*, Budapest, 1916. 1.
31. *Jelentés a Bródy jutalomról*, Akadémiai Értesítő 78 (1918) 229-241.
32. Octave FEUILLET: *Szibill története*. (Franciából fordította: Concha Győző), Budapest, 1928. 363. (5). Franklin. Negyedik kiadás.

II.4. Könyvfejezetek, tanulmányok

1. *A törvényhozás által adott felhatalmazás alapján kibocsátott rendeletet szabad-e újabb felhatalmazás nélkül rendeleti úton megváltoztatni. Vélemény és indítvány a Magyar Jogászegylet Állandó Bizottsága által kitűzött kérdésre*, = Magyar Jogászegylet Évkönyve, Budapest, 1881.
2. *A magyar faj hegemoniája* = szerk. VARGA Ottó: *Aradi vértanúk albuma*, Budapest, 1890. 211-220. Arad szabad királyi város kiadása.
3. *A női kereset*, = CONCHA Győző – HEGEDÜS István: *A női kereset. A női kéz. A királykisasszony*, Kolozsvár, 1891.
4. [Concha Győző felszólalása], = HORVÁTH János: *A Pragmatica Sanctio lényege és annak helyzete a magyar közjogban. Dr. Márkus Dezső, dr. Polner Ödön, és dr. Concha Győző felszólalásaival*. Magyar Jogászegylet Értekezések 146. füzet, Budapest, 1898. 115. Pfeiffer Ferdinánd.
5. *Előszó* = BENKŐ Albert: *A megyei közigazgatási reform irányelveihez*, Budapest, 1911. 5. Kilián.
6. *Akik szerint van zsidókérdés. Concha Győző felelete egy [a Huszadik Század által] hozzáintézett kérdésre*, = *A zsidókérdés Magyarországon. A Huszadik Század kérdésére*, Budapest, 1917. 149.
7. *Dantis Florentini De Monarchia Libri Tres*, = szerk. REINER János: *Dante- emlékkönyv*, Budapest, 1924. 102. Stephaneum.

II.5. Folyóiratcikkek

1. *A municipális rendszer jelen állása Európában*, Budapesti Szemle 13 (1869)/46-47. 161-254.
2. *Centuria Contrarietatum et Dubietatum*, Közigazgatási Lapok 1877. évfolyam.
3. *Az állító és tagadó illetőségi összeütközések*, Közigazgatási Lapok 1877. évfolyam.
4. *Észrevételek a bírói ügyviteli szabályokra nézve*, Jogtudományi Közlöny 13 (1878)/48. 389-392.
5. *Fegyelmi praxisunk a közigazgatásban I.-IV.*, Jogtudományi Közlöny 13 (1878)/44-47. 357-360., 366-368., 374-376., 383-384.

6. *Adalék közigazgatási és fegyelmi praxisunkhoz*, Közigazgatási Lapok 1878. évi évfolyam.
7. *A rendi jogok némely maradványairól közigazgatási jogunkban*, Közigazgatási Lapok 1878. évi évfolyam.
8. *A „Vexatio dat intellectum” című röpirat 1765-ből*, Századok 14 (1880)/7. 590-597.
9. *Az angolos irány politikai irodalmunkban a múlt század végén*, Erdélyi Múzeum 7 (1880)/2. 33-44.
10. *A közigazgatási bíráskodás szabályozásánál mely elvek legyenek irányadók a bírói szervezet, a hatáskör és az eljárás tekintetében? Jogászgyűlési vélemény*, Magyar Igazságügy 16 (1881) 1-38.
11. *A közigazgatási enquête*, Magyar Igazságügy 16 (1881) 360-421.
12. *A[z ezerhét]kilencvenes évek reformeszméi és előzményeik. Irodalomtörténeti vázlat I.-VI.*, Budapesti Szemle 10 (1882)/61-66. 1-21., 208-229., 367-393., 32-70., 266-284., 369-390.
13. *Az angol egyházi viszonyok I.-VI.* Kolozsvár (folyóirat) 1888. évfolyam.
14. *Államtani problémák*, Budapesti Szemle 17 (1889)/151. 61-82.
15. *A bírói és az ügyészi szervezet reformja*, Jogtudományi Közlöny 26 (1891)/12. 90-92.
16. *A cselédekről*, Fővárosi Lapok 1891. évfolyam.
17. *A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat I.-II.*, Jogtudományi Közlöny 28 (1893)/51-52. 407-410., 452-457.
18. *Az emberi eszme, mint szabadság*, Budapesti Szemle 22 (1894)/213. 321-354.
19. *A társadalomról*, Budapesti Szemle 23 (1895)/222. 347-363.
20. *Egy angol miniszter a keresztyén hitről* [Arthur James BALFOUR: The foundations of belief being being notes introductory to the study of theology. London, 1895] I.-II., Budapesti Szemle 24 (1896)/229-230. 23-45., 205-231.
21. *A Közigazgatási Bíróság 88. számú elvi jelentőségű határozata*, Jogtudományi Közlöny 33 (1898)/42. 293-295.
22. *Az országgyűlés tagjainak tanúskodási kötelezettsége*, Jogtudományi Közlöny 33 (1898)/47. 333-335.
23. *Demokrácia és nemzetiség*, Huszadik Század 1901. évf.
24. *Közjog és obstrukció*, Jogtudományi Közlöny 39 (1904)/52. 423-426.

25. *Jogi intézmény-e a parlamenti kormány?*, Budapesti Szemle 33 (1905)/348. 402-443.
26. *A választójog reformja*, Jogállam 5 (1906)/9. 641-681.
27. *A szerkesztőhöz. (Válasz Deák Albert megjegyzéseire a "Jogi intézmény-e a parlamenti kormány" című értekezésére)* [Dr. Concha Győző levele], Erdélyi Múzeum 23 (1906)/2. 89-93.
28. *Concha Győző felolvasása Eötvös József báró és a külföldi kritika című tanulmányából I.-II.*, Századok 40 (1908)/3. 276-277. 5. 461-462.
29. *A gentry I.-II.*, Budapesti Szemle 38 (1910) 400-401., 1-34., 173-199.
30. *A szabadság*, Budapesti Szemle 39 (1911) 412. 41-55.
31. *Az angol alkotmány válsága*, Budapesti Szemle 39 (1911) 417. 444-459.
32. *Die Gentry in Ungarn*, Ungarische Rundschau für Historische und Soziale Wissenschaften 1 (1912)/1. 525-550; 821-841.
<http://www.archive.org/stream/ungarischerundsc01mnuoft#page/n5/mode/2up>.
33. *A parlamenti kormányrendszer Magyarországon*, Budapesti Szemle 41 (1913)/433. 49-74.
34. *Macchiavelli föltámadása*, Budapesti Szemle 42 (1914)/455. 178-192.
35. *Közigazgatásunk reformja*, Jogállam 13 (1914)/3. 161-170.
36. *A jogakadémiai tanárok magántanári habilitációja*, Jogállam 14 (1915)/3-4. 165-172.
37. *Új elmélet a parlamenti intézmény orvoslására. Binding javaslatai*, Budapesti Szemle 43 (1915)/457. 34-61.
38. *Montalembert és Eötvös barátsága a harmincas években*, Budapesti Szemle 44 (1916)/472. 1-27.
39. *Szabó Béla elfeledett közjogásunk*, Budapesti Szemle 46 (1918)/493. 46-70.
40. *A konzervatív és liberális elv*, Budapesti Szemle 49 (1921)/532-533. 25-80.
41. *A főrendiházi reformjavaslat*, Jogállam 20 (1921)/7. 241-255.
42. *Dante államideálja*, Társadalomtudomány 2 (1921).
43. *Az új nemzetközi jog. Megnyitó beszéd a M.[agyar] T. [udományos] Akadémia f.[olyó] évi nagygyűlésén*, Budapesti Szemle 52 (1924)/566. 161-172.
44. *Van-e magyar társadalom? Nincs.* Társadalomtudomány 6 (1927)/3-4.

45. *Neonacionalizmus*, Budapesti Szemle 56 (1928).
46. *Nemzeti szellem – nemzeti kultúra. A nemzeti eszme kifejtésében: nemzeti kultúra*, Budapesti Szemle 56 (1928)/604. 431-440.
47. *Magyarország régi francia barátja*, Budapesti Szemle 56 (1928)/605. 28-42.
48. *Látogatás Kossuthnál 1888. július 4-én. Egykorú feljegyzéseim*, Budapesti Szemle 56 (1928)/608. 1-8.

II.6. Nekrológok, megemlékezések, personaliák

1. *A budapesti egyetemen elhangzott megnyitó beszéd 1892 szeptemberében* [elődjéről, Kerkapoly Károlyról] - kézirat, Budapest, 1892. 5.
2. *Emlékbeszéd Gneist Rudolf [Rudolf von Gneist] [MTA] külső tagról*, Budapest, 1898. 45. MTA.
3. *Gyászbeszéd Pulszky Ágost ravatalánál*, = *Akadémiai Értesítő* 12 (1901) 499-500.
4. *Beszéd Lechner Ágost temetésén*, *Jogtudományi Közlöny* 35 (1901) 10. 73-74.
5. *Beszéd Hajnik Imre temetésén*, *Jogtudományi Közlöny* 36 (1902) 36. 297-298.
6. *Pulszky Ferenc élet- és jellemrajz*, Budapest, 1903. 62. Hornyánszky Viktor.
7. *Emlékbeszéd Pulszky Ágost lev.[elező] tag felett*, = (MTA) *Emlékbeszédék* XIII. köt. 2. szám Budapest, 1906. 38.
8. *Concha Győző emlékbeszéde Pulszky Ágostról*, *Századok* 40 (1906)/5. 477-505.
9. *Pulszky Ágost*, *Jogállam* 5 (1906)/6. 421-449.
10. *Pulszky Ágost l.[evelező] t.[ag] emlékezete*, Budapest, 1906. 60. MTA.
11. *Emlékezés Brassai Sámuelről*, Budapesti Szemle, 38 (1910)/407. 293-306.
12. *Dr. Jászi Viktor*, *Jogállam* 14 (1915)/5. 360-361.
13. *Királyfi Árpád*, *Jogállam* 15 (1916)/9-10. 633.
14. *Nekrológ. Concha Győző r. tag és osztályelnök beszéde báró Láng Lajos r.[endes] t.[ag] ravatalánál a budapesti ág.[ostai] ev.[angélikus] templomban 1918. március 30.*, = *Akadémiai Értesítő* 29 (1918) 287-288.
15. *A magyar közigazgatás és Némethy Károly* = szerk. MÁRTONFFY Károly: *Fejezetek a közjog és közigazgatási jog köréből. Némethy Károly születésének 70. évfordulója és a „Magyar Közigazgatás” félszázados fennállása alkalmából* (Némethy-emlékkönyv), Budapest, 1932. 5-6. Pallas.

II.7. Recenziók, ismertetések, vitacikkek

1. *Stein új könyve* [Lorenz Stein: *Az államigazgatás és az igazgatási jog alapvonalai folytonos tekintettel Angol-, Francia- és Németország törvényhozása- és irodalmára* (Ford.: Kautz Gusztáv). Budapest, 1871. XXXII., 519. Ráth], *Reform* 1 (1871).
2. *Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft* [25. ünnepi folyóirat-évfolyam („Jubelband”) ismertetése], *Jog- és Államtudományi Folyóirat* 1 (1871) 1. 181-184.
3. *Der Rechtsstaat. Eine publicistische Skizze von Dr. O. Bähr. Obelappellationsrath in Cassel* [Otto Bähr: *Der Rechtsstaat. Eine publicistische Skizze*, Cassel-Göttingen, 1864. 194. Wigand], *Jog- és Államtudományi Folyóirat* 1 (1871) 2. 373-397.
4. *Korbuly Imre: Magyarország közjoga* [Korbuly Imre: *Magyarország közjoga. Magyar államjog, tekintettel a történeti fejlődésre, különösen pedig az 1848-[adi]ki és legújabb törvényeink által eszközölt alakításokra*, Pest, 1871. 484. Eggenberger], *Jogtudományi Közlöny* 6 (1871)/22. 169-170.
5. *Dobránszky Péter: Társadalmi bajaink, különös tekintettel az öngyilkosságra* [Dobránszky Péter: *Társadalmi bajaink, különös tekintettel az öngyilkosságra*, Kolozsvár, 1872. 220. Gámán János], *Jogtudományi Közlöny* 7 (1872)/29. 210-212.
6. *A közegészségügy Angliában. Fodor Józseftől.* [Fodor József: *Közegészségügy Angolországban tekintettel az orvosügyre, orvosi rendészetre és törvényszéki orvosi ügyre, valamint a hazai viszonyokra*, Budapest, 1873. XIV., 507. (1). Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat], *Erdélyi Múzeum* 1 (1874)/1. 25-28.
7. *Polémia Korbuly Imrével*, *Pesti Napló*, 1874. évfolyam.
8. *Közigazgatásunk és a szabadság. Írta: Grünwald Béla, Zólyom vármegye alispánja. Budapest. Kiadja: Ráth Mór. 1876.* [Grünwald Béla: *Közigazgatásunk és a szabadság*, Budapest, 1876. 143. Ráth Mór] = *Hatvan év tudományos mozgalmi között. Concha Győző igazgató és tiszteleti tagnak összegyűjtött értekezései és bírálati I.*, Budapest, 1928. 69-78.
9. *Néhány szó Grünwald Béla 'Közigazgatásunk és a szabadság' című röpiratához*, Budapest – Kolozsvár, 1876. 24. Tettey – Demjén.
10. *A közigazgatási bíráskodás. Gruber Lajostól* [Gruber Lajos: *A közigazgatási bíráskodás eszméje, kellékei, és alakzatai Európában, különös tekintettel Magyarországra*, Budapest, 1877. XVI., 495. Athenaeum], *Magyar Igazságügy*, 1878. évfolyam.
11. *A törvényhatósági közigazgatás kézikönyve Grünwald Bélától*, [Grünwald Béla: *A törvényhatósági közigazgatás kézikönyve. Megyei, városi, községi tisztviselők, közigazgatási bizottsági tagok sat. használatára a fennálló törvényekből és*

rendeletekből rendszeresen összeállította---. I.-III. Budapest, 1880. 383; 626; 546. Magyar Királyi Államnyomda], Magyar Igazságügy 1880. évfolyam.

12. *Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja az államhatalmak megosztása szempontjából. Írta: dr. Dell'Adami Rezső Budapest, 1880. 32.* [Dell'Adami Rezső: Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja az államhatalmak megosztása szempontjából, Budapest, 1880. 32. Magyar Jogászegylet], Magyar Igazságügy 1880. évfolyam.
13. *A jog- és állambölcsészet alaptanai. Írta Pulszky Ágost. Budapest, 1885. 349.* [Pulszky Ágost: A jog- és állambölcsészet alaptanai, Budapest, 1885. 349. Eggenberger], Magyar Igazságügy 24 (1885).
14. *Vázsonyi Vilmos: A választási elv a külföldi közigazgatásban* [Vázsonyi Vilmos: A választási elv a külföldi közigazgatásban, Budapest, 1891. 160. Singer és Wolfner], Jogtudományi Közlöny 26 (1891)/15. 116-117.
15. *Magyarország és Ausztria közjogi viszonya történeti kifejlődésében és jelen alakjában. Írta dr. Polner Ödön budapesti kir. törvényszéki joggyakornok. A budapesti m. kir. tud. egyetemen 200 frt. pályadíjjal jutalmazott munka. Budapest, 1891. 219.* [Polner Ödön Magyarország és Ausztria közjogi viszonya. Budapest, 1891. XII., 219. Singer és Wolfner], Magyar Igazságügy 35 (1891) 198-264.
16. *Magyarország közjoga. (Államjog). Írta Nagy Ernő, a közjog tanára a nagyváradai jogakadémián. Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1891. 367.* [Nagy Ernő: Magyarország közjoga. (Államjog). Budapest, 1891. 367. Athenaeum], Magyar Igazságügy 35 (1891).
17. *A porosz önkormányzati reform. Kmety Károlytól,* [Kmety Károly: A porosz önkormányzati reform, Budapest, 1891. 110. (2). Magyar Jogászegylet], Jogtudományi Közlöny 25 (1891).
18. *A közigazgatási javaslatról* [ismertetés], Erdélyi Múzeum 20 (1891)/1. 159-161.
19. *Közjog és magyar közjog. Viszonzás Nagy Ernőnek,* Magyar Igazságügy 36 (1892)/1. 46-113.
20. *Szellemi haladásunk törvénye. Írta Bodnár Zsigmond. 1892. Példák I.-II. füzet 1893* [Bodnár Zsigmond: Szellemi haladásunk törvénye, Budapest, 1892. 75. Singer és Wolfner], Budapesti Szemle 21 (1893)/204. 452-457.
21. *Dárday Sándor: Közigazgatási döntvénytár* [Dárday Sándor: Döntvénytár a m. kir. Curia, a budapesti kir. Ítéltábla és a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság elvi jelentőségű határozatai I.-XX., Budapest, 1882-1894. Franklin], Jogtudományi Közlöny 29 (1894)/17. 132.
22. *A munka. (A munka. Tanulmány. Írta dr. Kunz Jenő. Budapest, Kilián F. utóda).* [Kunz Jenő: A munka. Tanulmány. Budapest, 1901. XI., 382. Kilián F. utódai], Budapesti Szemle 29 (1901)/299. 303-309.

23. *Mikes Törökországi levelei Huttkay Lipóttól*, [Zágoni Mikes Kelemen törökországi levelei, Budapest, 1906. LXXX., 233. Franklin], Budapesti Szemle 34 (1906).
24. *Buddha és Jézus. Baranyaitól*, Budapesti Szemle 34 (1906).
25. *Magyarság és demokrácia. Réz Mihálytól*, [Réz Mihály: Nemzeti politika, Budapest, 1907, 96. Pallas], Budapesti Szemle 35 (1907).
26. *Österreich-Ungarn und Italien, Chlumetzkytől*, [Leopold Chlumetzky: Österreich-Ungarn und Italien, h.n., 1907. k.n. Második kiadás], Budapesti Szemle 35 (1907).
27. *Ködkép és valóság a Balkánon. Márffy Mantauno Rezsőtől*, [Márffy Mantauno Rezső: Ködkép és valóság a Balkánon, Budapest, 1906. 154. Benkő], Budapesti Szemle 35 (1907).
28. *A választói jog problémái. (Eöttevényi) Nagy Olivértől*, [(Eöttevényi) Nagy Olivér: A választói jog problémái, Budapest, 1907. 348. Grill], Budapesti Szemle 35 (1907).
29. *Magyar szocializmus. Király Pétertől*, [Király Péter: Magyar szocializmus vagyis: a szocialisták törekvéseinek s céljainak okszerű és észszerű ismertetése (magyar szellemben) politikai, társadalmi és közgazdasági szempontból, Debrecen, 1906. 192. Hegedüs-Sándor Nyomda], Budapesti Szemle 35 (1907).
30. *Új Magyarország felé. Jászi Oszkártól*, [Jászi Oszkár: Új Magyarország felé. Budapest, 1907. 160. Deutsch Zsigmond], Budapesti Szemle 35 (1907).
31. *Az állam mint öncél* [Válasz „Doctor Juris” vitacikkére], Religio 66 (1907) 368-370. és 383-385.
32. *A magyar kultúra és a nemzetiségek. Balogh Ernőtől*, [Balogh Ernő: A magyar kultúra és a nemzetiségek, Budapest, 1908. 254. (2). Deutsch Zsigmond], Budapesti Szemle 36 (1908).
33. *Báró Eötvös József és a külföldi kritika I.-III.*, Budapesti Szemle 36 (1908)/377-379. 187-212., 374-391., 91-113.
34. *A parasztok helyzete Magyarországon. Szeberényi Lajos Zsigmondtól*, [Szeberényi Lajos Zsigmond: A parasztok helyzete Magyarországon. Szociális tanulmány különös tekintettel az alföldi munkásmozgalomra és kivándorlásra. Budapest, 1907. 100. Kókai], Budapesti Szemle 36 (1908).
35. *Szociálpolitika és közigazgatás. Javaslatok az alföldi gazdálkodás javítására. Forster Gézától*, [Forster Géza: Javaslatok az alföldi gazdálkodás javítására, Budapest, 1908. 62. Pátria], Budapesti Szemle 36 (1908).
36. *A megye múltja és jelene. A magyar helyhatósági önkormányzat és a Tanulmányok a vármegyei önkormányzat köréből. Ereky Istvántól*, [Ereky István: A magyar helyhatósági önkormányzat. Vármegyék és községek I.-II., Budapest, 1908-1910, VII.,359., XI., 429. Grill;

Erekly István: Tanulmányok a vármegyei önkormányzat köréből, Budapest, 1908, 332. Grill], Budapesti Szemle 37 (1909).

37. *A szabadság. Tuka Bélától [Vojtech Tuka]*, [Tuka Béla: A szabadság. Politikai tanulmány, Budapest, 1910. (4) 528., Grill], Budapesti Szemle 39 (1911).
38. *A választójog reformja I. Az általános választójog. Politikai tanulmány. Írta ifj. Mikszáth Kálmán. 1917.* [ifj. Mikszáth Kálmán: Az általános szavazatjog. Politikai tanulmány. Budapest, 1917. 244. Globus], Budapesti Szemle 45 (1917)/492. 445-456.
39. *Révai Mór: Magyar demokrácia. Magyar választójog* [Révai Mór: Magyar demokrácia, magyar választójog, Budapest, 1917. 304. Révai], Jogállam 17 (1918)/5-6. 432-436.
40. *Konzervatív és liberális elv. Három nemzedék. Egy hanyatló kor története. Szekfü Gyulától*, [Szekfü Gyula: Három nemzedék. Egy hanyatló kor története, Budapest, 1920. 332. Élet Irodalmi és Nyomda Rt.], Budapesti Szemle 46 (1918/1920),
41. *A kötelesség állama felé. Mikszáth Kálmán könyve. (Politikai tanulmány. Franklin Társulat)* [ifj. Mikszáth Kálmán: *A kötelesség állama felé. Politikai tanulmány*, Budapest, 1926. 150. Franklin Társulat], Budapesti Szemle 55 (1927)/595. 329-342.